

Väsen i vikingarnas värld

av Susanna Broomé

Förhoppningsvis blir detta en liten serie där jag beskriver, inte gudarna, utan de olika småväsen som troligen var mycket viktigare för hur vikingen såg på sin värld.

En fälla man lätt faller i, när man försöker få någon sorts förståelse för de olika väsen som fyller vikingarnas värld, är att strukturera dem efter namn. Så lätt är det inte; en viss typ av väsen kan ha många olika namn, och ett namn kan vara kopplat till olika typer av väsen.

Ett exempel på detta, som jag tänkte börja med här, är fylgjorna. Fylgja betyder följeslagare och länge trodde forskarna att det var en svårförståelig typ av väsen som ibland kunde ta djurgestalt och ibland kvinnogestalt. Till slut satte sig en norsk forskare vid namn Else Mundal ner, och tittade på alla källor där ordet fylgja dyker upp. Hon kunde då enkelt konstatera, att det är två olika väsen med helt olika egenskaper; djurfylgjor som fungerar som dubbelgångare och kvinnofylgjor som fungerar som skyddsandar. Det enda de har gemensamt är att det på olika sätt är följelsagare till vissa människor och därför har fylgja som ett av sina namn. Vi börjar med:

Dubbelgångare – Djurfylgjor

Kan också kallas mannsfylgja eller daudafylgja (vid dödsvarsel). En djurfylgja är en aspekt av en person, så som denne kan se ut för "synska" ögon. Varje person har alltid en djurfylgja. Denna går alltid före personen, snarare än följer efter och kan ses som ett varsel, ungefär som när man hör att någon går i dörren, ingen är där när man ser efter, men efter fem minuter dyker den man väntar sig upp.

Vilket djur man har som fylgja beror på hur man är som person. Populära djur var t.ex. björnar och oxar. Vargar var vanligast som fylgjor till onda personer.

En isländsk historia handlar om en mäktig man, vars dotter hade satt ut sin oäkta son. Barnet (som senare blev känt som Orvar Odd) hade blivit omhändertaget av ett fattigt par i närheten och var ofta på besök, utan att morfadern visste vem han var. En dag såg morfadern hur lille Orvar snubblade på en isbjörnsunge och skrattade. Orvar förstod ingenting eftersom han inte såg den, så morfadern förklarade för honom och sade, att han nog kom från en finare släkt än man kunde tro, eftersom han hade en sådan stark fylgja.

Det finns tecken på att djurfylgjor kopplades samman med efterbörden (den följer ju efter barnet), vilken vikingarna var noga med att behålla och gräva ner, för att inget ont skulle hända den. Det som händer ens djurfylgja händer nämligen också en själv.

Det enda tillfälle då en person kan se sin egen djurfylgja, antingen i en dröm eller i verkligheten, är vid dödsvarsel. Om jag, eller någon annan, ser min djurfylgja dö, så är jag dödsmärkt, feigr, och min nära död är oundviklig.

I nästa nummer tar jag upp kvinnofylgjorna, och hur de skiljer sig från djurfylgjorna.